

Konsekvensutredning avseende förslag till Universitets- och högskolerådets föreskrifter om särskild behörighet

1. Sammanfattning

Riksdagen har beslutat att ämnesbetyg ska införas i gymnasieskolan (Gy25). De nya reglerna innebär bland annat att den särskilda behörigheten ska uttryckas i ämnen med angiven nivå i respektive ämne.

Med anledning av dessa förändringar föreslår UHR en ny grundföreskrift om särskild behörighet.

De nya föreskrifterna kommer att innehålla bestämmelser om särskild behörighet för de nya ämnesbetygen och för de studier i äldre gymnasieformer som motsvarar dessa krav på särskild behörighet.

Föreskriften kommer även innehålla ändringar till följd av ett regeringsuppdrag som UHR fick 2021. UHR skulle då se över behörighet till lärarutbildningar till modersmåls lärare.

Föreskriften föreslås innehålla tre bilagor. I bilaga 1 regleras de behörigheter som kan användas för utbildningsprogram som vänder sig till nybörjare och som leder till en sådan yrkesexamen som anges i bilaga 2 till HF och bilagan till SLU-förordningen. I bilaga 2 finns bestämmelser om motsvarandebedömningar för de som har läst vissa gymnasieprogram och i bilaga 3 anges de ämnen och nivåer som ett lärosäte kan använda för "annan utbildning" så som utbildningsprogram som leder till en generell examen och till kurser.

Den nya föreskriften föreslås träda i kraft den 1 januari 2025 och tillämpas första gången vid antagning till utbildning som börjar efter den 30 juni 2025.

2. Bakgrund

Införandet av ämnesbetyg i gymnasieskola och komvux

I februari 2022 fattade riksdagen beslut om propositionen *Ämnesbetyg – betygen ska bättre spegla elevers kunskaper* (prop. 2021/22:36). Beslutet innebar bland annat att ämnesbetyg ska ersätta kursbetyg i gymnasieskolan och i kommunal vuxenutbildning (komvux). De nya bestämmelserna trädde i kraft den 15 juli 2022 och ska tillämpas första gången på utbildning i gymnasieskolan och komvux som påbörjas efter den 30 juni 2025.

Införandet av ämnesbetyg i gymnasieskolan medför behov av följdändringar i högskoleförordningen (1993:100), HF, förordningen (1993:221) för Sveriges lantbruksuniversitet (SLU-förordningen) och förordningen (2007:1164) för Försvarshögskolan (FH-förordningen) för att säkerställa att elever med ämnesbetyg ska kunna få sina ämnesbetyg behörighetsprövade och meritvärderade när de söker en högskoleutbildning.

UHR har bemyndigande att föreskriva om särskild behörighet till utbildning på grundnivå som vänder sig till nybörjare. Införandet av ämnesbetyg i gymnasieskolan innebär att behörigheterna i föreskrifterna behöver anpassas till Gy25.

Förslaget på nya föreskrifter förbereddes och skickades ut på remiss innan alla nödvändiga beslut i ovan nämnda förordningar hade fattats. I konsekvensutredning och i föreskrifterna utgick UHR bland annat från utredningen *Bygga, bedöma, betygssätta – betyg som bättre motsvarar elevernas kunskaper* (SOU 2020:43) men också från uppgifter från dialog och samråd med Skolverket och Regeringskansliet under arbetet med införandet av ämnesbetyg i gymnasieskolan och komvux.

UHR utgick under utredningen inför nya föreskrifter från att den särskilda behörigheten ska anges i ämnen med angiven nivå. UHR utgick vidare från att UHR:s bemyndigande skulle ändras så att det omfattar en rätt att utfärda föreskrifter om ämnen med angiven nivå och att regelverket skulle träda i kraft den 1 januari 2025 och tillämpas på högskoleutbildning som påbörjas efter 30 juni 2025.

Den 10 oktober 2025 fattade regeringen beslut om ändringar i HF, SLU-förordningen och FH-förordningen och besluten var i enlighet med de antaganden som UHR gjorde när myndigheten utformade detta förslag på en ny grundföreskrift.

UHR har därför för avsikt att föreskriva om särskild behörighet med stöd av 7 kap. 9 och 10 §§ andra stycket HF, 5 kap. 2 b och 2 c §§ andra stycket SLU-förordningen och 4 kap. 6 b § andra stycket FH-förordningen.

UHR:s uppdrag att förbereda för ämnesbetyg

I regleringsbrevet för budgetåret 2022 fick UHR i uppdrag att förbereda för en övergång till ämnesbetyg i gymnasieskolan och komvux på gymnasial nivå. För UHR:s del innebär det bland annat att anpassa UHR:s föreskrifter och antagningssystem till att ämnesbetyg införs.

UHR:s uppdrag att föreskriva om särskild behörighet till utbildning som leder till grund- och ämneslärarexamen i modersmål

I slutet av 2021 fattade regeringen ett antal beslut som påverkade regleringen av lärarutbildningarna. Bland annat beslutades om förordningen (2021:1335) om utbildning till lärare och förskollärare. I förordningen anges att grundlärarutbildningen med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1–3 eller med inriktning mot arbete i årskurs 4–6 ska kunna omfatta studier i svenska som andraspråk och modersmål.¹ UHR fick samtidigt i uppdrag² att föreskriva om särskild behörighet till utbildning som leder till en grundlärar- eller ämneslärarexamen utifrån förslagen i den promemoria som ligger till grund för besluten³. UHR skulle även se över behörighet för annan utbildning, så som fristående kurser i modersmål och kurser i ämnesdidaktik för modersmålsundervisning. Föreskrifterna skulle enligt uppdraget kunna tillämpas på utbildningar som påbörjades vårterminen 2023.

¹ Förordning (2021:1335) om utbildning till lärare och förskollärare Kap 3. 4-5 §§

² Universitets- och högskolerådet ska i avvaktan på regeringens beslut om förslagen avseende modersmål i remisspromemorian Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan (U2021/00301), förbereda föreskrifter om särskild behörighet till utbildning som leder till grundlärarexamen med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1–3 samt 4–6 och ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 samt gymnasieskolan med undervisningsämnet modersmål.

³ Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan (U2021/00301).

UHR lämnade 2022 in en hemställan om förlängd tid för uppdraget⁴, främst på grund av att inga lärosäten hade haft tid att planera för en grundlärautbildning som omfattade studier i modersmål. UHR fick information om att hanteringen av uppdraget skulle anses omfattas av instruktionen för UHR där det anges att UHR ska ta fram föreskrifter inom tillträdesområdet⁵. UHR bedömde därför att de frågor som ingick i uppdraget kunde hanteras tillsammans med de anpassningar som behövs göras av UHR:s föreskrifter om särskild behörighet till följd av Gy25.

Förslag som omfattas av denna remiss

De förslag som den här konsekvensutredningen behandlar är som tidigare nämnts en del av uppdraget att förbereda för ämnesbetyg. UHR har även utrett om det finns behov av att ändra behörighetskraven till utbildning som leder till en examen som modersmåls lärare, kurser i modersmål eller utbildning i språkdidaktik med inriktning mot modersmål. Syftet med förslagen är att säkerställa att UHR:s föreskrifter är aktuella och relevanta så att presumtiva sökande till högre utbildning i god tid ska veta vilka behörighetskrav som gäller.

Då stora delar av förslagen är en följd av Gy25 bedömer UHR att det nya regelverket blir tydligare med en helt ny grundföreskrift i stället för att göra ändringar i Universitets- och högskolerådets nuvarande föreskrifter (2019:1) om särskild behörighet.

UHR föreslår därför en ny grundföreskrift om särskild behörighet. Föreskriften inleds med ett antal paragrafer med en övergripande och generell reglering som gäller oavsett vilken bilaga som styr behörigheterna. I de inledande paragraferna anges bland annat definitioner av vissa ord och uttryck som används i föreskrifterna och bestämmelser om betygskrav, ersättningskrav för naturkunskap och högskolors möjlighet att ange vilket eller vilka språk som är aktuella till de utbildningar där moderna språk eller modersmål är del av behörighetskravet. Föreskriften föreslås innehålla tre bilagor i likhet med dagens föreskrifter. I början av varje bilaga anges dels vilka gymnasieformer som bilagan omfattar, dels eventuell särskild reglering som gäller för de behörigheter som anges i den specifika bilagan. I bilaga 1 regleras de behörigheter som kan användas för utbildningsprogram som vänder sig till nybörjare och som leder till en sådan yrkesexamen som anges i bilaga 2 till HF och bilagan till SLU-förordningen. I bilaga 2 till föreskriften finns bestämmelser om motsvarandebedömningar för de som har läst vissa gymnasieprogram och i bilaga 3 anges de ämnen och nivåer som ett lärosäte kan använda för "annan utbildning" så som utbildningsprogram som leder till en generell examen och till kurser. I bilagorna regleras den särskilda behörigheten för den nu aktuella gymnasieformen (Gy25) och samtidigt anges motsvarande behörigheter för tidigare gymnasieformer, det vill säga Gy11, slutbetyg och avgångsbetyg⁶.

Den nya föreskriften föreslås träda i kraft den 1 januari 2025 och tillämpas på utbildning som börjar efter den 30 juni 2025. I samband med att den nya föreskriften träder i kraft upphör UHR:s nuvarande föreskrifter (UHRFS 2019:1) att gälla. UHRFS 2019:1 ska dock fortsatt tillämpas för utbildning som påbörjas före den 1 juli 2025.

Nedan följer en närmare redogörelse av förslagen.

⁴ UHR dnr 4.1.2-01879-2021.

⁵ Förordning (2012:811) med instruktion för Universitets- och högskolerådet.

⁶ Med avgångsbetyg avses ämnen på linjer i gymnasieskolan och etappindelade ämnen på gymnasial nivå inom den kommunala och statliga vuxenutbildningen.

3. Problem- och målformulering

3.1 Anpassning till ämnesbetyg (Gy25)

Problembeskrivning

Den 10 oktober 2025 beslutade regeringen om ändringar i HF, SLU-förordningen⁷ och FH-förordningen⁸. Bland annat beslutades att särskild behörighet för utbildning på grundnivå som vänder sig till nybörjare ska anges som krav på kunskaper från ett eller flera ämnen med angiven nivå i respektive ämne⁹. Då UHR har bemyndigande att föreskriva om särskild behörighet för utbildningen på grundnivå som vänder sig till nybörjare innebär det att även UHR:s föreskrifter behöver uppdateras för att omfatta den nya gymnasieskolan och det nya regelverket.

Nya ämnesplaner i gymnasieskolan

Modellen för ämnesbetyg innebär att ämnen delas upp i nivåer i stället för kurser och att progressionen i ämnena förstärks för att skapa bättre förutsättningar för elevernas lärande över tid. Modellen innebär vidare att nivåer i ett ämne ska bygga på varandra och att en överliggande nivå ska förutsätta kunskaper från den underliggande nivån¹⁰.

Sedan beslut om införandet av Gy25 fattats har Skolverket tagit fram nya ämnesplaner för ämnen i gymnasieskolan. I november 2023 fattade regeringen beslut om nya ämnesplaner för de gymnasiegemensamma ämnena och under våren 2024 har Skolverket fattat beslut om övriga ämnen.

I de remisser som Skolverket har skickat ut i samband med förslag på nya ämnesplaner anges att utgångspunkten har varit att det nuvarande kunskapsinnehållet i program och ämnen ska anpassas till modellen för ämnesbetyg. Skolverket anger vidare att denna anpassning inte har inneburit några genomgripande förändringar av innehållet i ämnena¹¹. De nya ämnena och nivåerna i Gy25 har också i stor utsträckning samma omfattning i gymnasiepoäng som kurserna i motsvarande ämnen i Gy11¹².

Något förenklat kan anpassningen exemplifieras genom att dagens kurser svenska 1, svenska 2 och svenska 3 numera motsvaras av ämnet svenska, nivå 1, 2 och 3 i Gy25. På samma sätt motsvaras dagens kurser naturkunskap 1a1 + 1a2 alternativt 1b och naturkunskap 2 av ämnet naturkunskap med nivåerna 1a1 + 1a2 alternativt 1b och nivå 2.

Skolverket har bedömt att den omstrukturering som har krävts för att säkerställa progression inom varje ämne inte har lett till att innehållet i de nuvarande kurserna har förändrats i någon större omfattning i de motsvarade ämnena och nivåerna.

Nödvändiga kunskaper

Inför framtagandet av förslag på den nya grundföreskriften har UHR gjort en översyn av hur lärosätena använder de särskilda behörigheter som regleras i den nuvarande bilaga 1 till UHRFS 2019:1. I översynen ingick utbildningsprogram som vänder sig till nybörjare och som

⁷ Förordning (1993:221) för Sveriges lantbruksuniversitet Kap 5. 2 d § punkt 1.

⁸ Förordning (2007:1164) för Försvårshögskolan Kap 4. 6 a § punkt 1.

⁹ 7 kap. 8 § punkt 1 HF

¹⁰ Skollag (2010:800) 15 kap. 22 §.

¹¹ Skolverkets dnr 2022:55, 2023:21, 2023:1355, 2024:85.

¹² Gäller främst för gymnasieskolans teoretiska ämnen. För gymnasieskolans yrkesämne har det gjorts större omstruktureringar som har medfört i att vissa yrkesämnen har förändrats i större utsträckning.

leder till en sådan yrkesexamen som anges i bilaga 2 till HF och bilagan till SLU-förordningen. Översynen omfattade tidsperioden höstterminen 2022 till höstterminen 2023. Den första antagningsomgång då de särskilda behörigheterna i nuvarande föreskrift UHRFS 2019:1 användes var höstterminen 2022.

Översynen visade att lärosäten i stor utsträckning använder de behörigheter som föreskrivs i UHRFS 2019:1 och det bara är enstaka lärosäten som använder andra behörigheter för ett fåtal utbildningsprogram.

För vissa utbildningar har lärosäten med stöd av respektive förordning¹³ beslutat om högre krav än vad som föreskrivs eller andra krav så som antagningsprov eller yrkeslivserfarenhet. Lärosätens enskilda beslut om andra krav till vissa utbildningar är inte något som påverkar UHR:s föreskrifter.

Av översynen framgår att enstaka lärosäten har sänkt eller gjort undantag från de krav som anges i UHRFS 2019:1 för några enstaka utbildningar. Till exempel har ett lärosäte sänkt behörighetskravet i matematik för utbildning som leder till en receptarieexamen och ett antal lärosäten gör olika avsteg från de föreskrivna kraven för utbildning som leder till en högskoleingenjörsexamen. I vissa fall har kravet på matematik eller fysik sänkts och i andra fall har det skett undantag från krav på kemi eller fysik. De olika avstegen kan förklaras med att utbildningar som leder till en högskoleingenjörsexamen kan ha flera olika inriktningar.

UHR bedömer att de undantag eller sänkningar som lärosätena har gjort är för få och allt för varierande för att medföra ändringar av de krav som anges i UHRFS 2019:1.

I översynen framgår att alla lärosäten som har utbildningar som leder till en ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och utbildning som leder till en ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan (båda med undervisningsämnet idrott och hälsa) har sänkt det föreskrivna behörighetskravet i idrott och hälsa. I samband med att UHR:s förslag på nya föreskrifter var ute på remiss inkom en synpunkt som lyfte att majoriteten av de lärosäten som erbjuder inriktningen idrott och hälsa numera även har sänkt det föreskrivna kravet på naturkunskap. UHR redogör vidare för förslag på ändring av behörighetskrav för dessa utbildningar i avsnitt 3.3.

Förslag

Sammantaget konstaterar UHR att anpassningen av gymnasieskolan från den nuvarande kursutformade modellen till modellen för ämnesbetyg inte leder till att UHR behöver göra några förändringar av innehållet i UHR:s föreskrifter om särskild behörighet. Införandet av Gy25 bedöms därför främst medföra en anpassning av behörigheterna till den nya ämnesbetygsmodellen.

UHR konstaterar också att förutom för utbildning till ämneslärare i idrott och hälsa används de behörighetskrav som i dag anges i UHRFS 2019:1 i stor utsträckning så som det har avsetts. Inte heller här ser UHR något skäl för att göra ändringar av behörigheterna.

UHR föreslår därför att behörigheterna i den nya grundföreskriften främst anpassas till Gy25 genom att säkerställa att behörighetskrav anges i ämnen med angiven nivå i alla bilagor.

UHR föreslår också ett antal förändringar för vissa utbildningar och gymnasieformer som inte är en följd av Gy25.

¹³ 7 kap. 11 § HF, 5 kap. 2 d § SLU-förordningen och 4 kap. 6 c § FH-förordningen.

En redogörelse för de olika förslagen om ändringar finns i kommande avsnitt.

3.2 Försvarshögskolan

Problembeskrivning

I 4 kap. 6 b § FH-förordningen finns ett bemyndigande för UHR att föreskriva om vilka kurser från gymnasieskolan som får användas som särskilt behörighetskrav till övrig utbildning på grundnivå, avancerad nivå eller forskarnivå vid Försvarshögskolan. Bemyndigandet har inte tidigare angetts i UHR:s föreskrifter om särskild behörighet.

Förslag

För att säkerställa att de behörighetskrav som Försvarshögskolan använder har det rättsliga stöd som krävs föreslår UHR att det i den nya grundföreskriften om särskild behörighet anges att Försvarshögskolan omfattas av de nya föreskrifterna på det sätt som krävs. Detta regleras i föreskrifternas 1§.

3.3 Utbildning som leder till ämneslärarexamen i undervisningsämnet idrott och hälsa

Problembeskrivning

Som det tidigare har redogjorts för i avsnitt 3.1, genomförde UHR en översyn av hur lärosäten använder de särskilda behörigheter som regleras i bilaga 1 till UHRFS 2019:1.

Översynen visade att det fanns två utbildningar där lärosäten konsekvent gjorde avsteg från de föreskrivna behörighetskraven. Avstegen gjordes för utbildning som leder till en ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 med undervisningsämnet idrott och hälsa och för utbildning som leder till en ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan med undervisningsämnet idrott.

I UHRFS 2019:1 anges att krav på särskild behörighet till båda utbildningarna är idrott och hälsa 2, matematik 2a, alternativt matematik 2b, alternativt matematik 2c, naturkunskap 2 och samhällskunskap 1b alternativt 1a1 + 1a2. Samtliga lärosäten har gett undantag från behörighetskravet idrott och hälsa 2 och har i stället angett kursen idrott och hälsa 1 som ett särskilt behörighetskrav.

Då det inte alltid framgår av de uppgifter som finns i antagningssystemet vilket undervisningsämne som ett anmälningsalternativ till utbildning som leder till en ämneslärarexamen omfattar har UHR även kontrollerat de behörigheter som lärosäten har angett på sina webbplatser. Den kontrollen bekräftade att alla de lärosäten som erbjuder utbildningar som leder till en ämneslärarexamen med undervisningsämnet idrott och hälsa hade sänkt behörighetskravet.

I samband med att UHR:s förslag på ny grundföreskrift skickats på remiss inkom en synpunkt på att majoriteten av lärosätena sedan UHR:s utredning gjordes även sänkt kravet på naturkunskap 2. Mot denna bakgrund gjorde UHR en ny översyn av vilka behörighetskrav som används och då även med uppgifter om antagningsomgången till höstterminen 2024. UHR kontrollerade även lärosätens information på deras webbplatser. Det visade sig att sju av de nio lärosäten som erbjuder utbildning med inriktning på idrott och hälsa hade sänkt kravet i naturkunskap till höstterminen 2024. De två övriga lärosätena har kontaktats av UHR och båda är positiva till en sänkning och har redan i olika grad förberett för en sänkning.

I 7 kap. 8 § HF anges att särskild behörighet ska utgöras av helt nödvändiga kunskaper. Då samtliga lärosäten hade sänkt det särskilda behörighetskravet i idrott och hälsa och har sänkt

eller planerar för att sänka kravet i naturkunskap bedömer UHR att det krav som föreskrivs i UHRFS 2019:1 inte avspeglar de kunskaper som är helt nödvändiga för undervisningsämnet.

Förslag

UHR föreslår därför att det i bilaga 1 till den nya grundföreskriften föreskrivs att särskild behörighet till utbildning som leder till en ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och utbildning som leder till ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan med undervisningsämnet idrott och hälsa ska anges på följande sätt:

- Idrott och hälsa, nivå 1,
Matematik, nivå 2a alternativt matematik, nivå 2b alternativt matematik, nivå 2c,
Naturkunskap, nivå 1b alternativt naturkunskap nivå 1a1+1ab och
Samhällskunskap, nivå 1b alternativt samhällskunskap, nivå 1a1 + 1a2

Förslaget innebär att kravet på idrott och hälsa och naturkunskap anpassas till den nivå som lärosäten använder som särskild behörighet i dag. Som en konsekvens av detta ändras även behörigheten till utbildningen i övriga avdelningar i bilaga 1.

3.4 Motsvarandebedömningar

Problembeskrivning

Ersättningskrav eller motsvarandebedömningar har funnits som en del av regleringen av särskild behörighet¹⁴ sedan en längre tid. Denna reglering har sitt ursprung i en politisk vilja att ge de elever som läser andra program än de högskoleförberedande ökade möjligheter att få behörighet till högskolestudier¹⁵.

Ersättningskraven består av kombinationer av kurser som om de har genomförts inom ett visst angivet yrkesprogram kan ersätta andra angivna behörighetskrav. Till exempel anges det i UHRFS 2019:1 att en person som har en gymnasieexamen från naturbruksprogrammet med godkända betyg i kurserna naturkunskap 1a1, djuren i naturbruket och djurhållning ska anses uppfylla behörighetskravet om naturkunskap 2¹⁶.

Vid förändringar av kursplaner eller vid införandet av en ny gymnasieform har motsvarandebedömningarna setts över och det har ibland medfört att nya kombinationer har angetts i föreskrifterna.

Inför införandet av Gy25 har UHR sett över om det finns behov av och möjlighet för att införa nya ersättningskrav i föreskrifterna. UHR har i samråd med Skolverket tagit fram förslag på nya motsvarandebedömningar för naturbruksprogrammet, vård- och omsorgsprogrammet och el- och energiprogrammet.

För gymnasieskolans yrkesämnen har övergången till Gy25 medfört att det har tillkommit flera nya yrkesämnen. Det har också skett strukturella förändringar av ämnesinnehållet och de har varit mer omfattande för yrkesämnena än för de teoretiska gymnasieämnena. Det innehåll som finns i dag i de kurser som ger särskild behörighet enligt bilaga 2 till UHRFS 2019:1 kan därför inte helt anpassas till motsvarande nivå i ett ämne i den ämnesutformade gymnasieskolan. Förslag på ämneskombinationer för naturbruksprogrammet och el- och energiprogrammet omfattar därför flera nya ämnen. För vård- och omsorgsprogrammet är

¹⁴ Reglering finns i UHRFS 2019:1 bilaga 2 men fanns också i tidigare föreskrifter som reglerade områdesbehörigheter (UHRFS 2013:2), (HSVFS 2007:8) och standardbehörigheter (HSVFS 1996:21).

¹⁵ Bland annat prop. 1995/96:184 Tillträde till högre utbildning mm och prop. 2001/02:15 Den öppna högskolan.

¹⁶ UHRFS 2019:1 bilaga 2.

förslagen på nya ämnen i princip samma som de motsvarandebedömningar som redan har gjorts för de som läser inom Gy11. Under 2020–2022 gjordes stora förändringar av vård- och omsorgsprogrammet och dåvarande kurser anpassades då till stor del till ämnesstrukturen i Gy25.

Förslag

UHR föreslår att följande motsvarandebedömningar förs in i bilaga 2 till den nya grundföreskriften.

- För el- och energiprogrammet föreslås motsvarandebedömningar för fysik, nivå 1a1 + 1a2 alternativt nivå 1b och för kemi, nivå 1.
- För naturbruksprogrammet föreslås motsvarandebedömningar för biologi, nivå 2 och för naturkunskap, nivå 2.
- För vård- och omsorgsprogrammet föreslås motsvarandebedömning för naturkunskap, nivå 2.

De ämnen med angiven nivå som motsvarandebedömningarna avser framgår av de föreslagna föreskrifterna.

3.5 Justeringar för avgångsbetyg

I UHR:s föreskrifter om särskild behörighet regleras behörigheter för både den aktuella gymnasieformen och för tidigare gymnasieformer. I den föreslagna grundföreskriften kommer Gy25 att vara den aktuella gymnasieformen och därför har omarbetningar skett och regleringen av de äldre gymnasieformerna setts över, det vill säga Gy11, slutbetyg och avgångsbetyg. UHR har upptäckt vissa felaktigheter för avgångsbetyg som behöver justeras i den nya grundföreskriften.

Problembeskrivning

För utbildning som leder till en ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan med undervisningsämnet teknik har det för sökande med avgångsbetyg saknats krav på fysik i bilaga 1 till UHRFS 2019:1. Detta krav anges nu för övriga gymnasieformer.

Förslag

UHR föreslår att krav på fysik tre årskurser NT¹⁷ läggs till i behörighetskraven för en ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan med undervisningsämnet teknik i den nya grundföreskriften.

Problembeskrivning

För utbildning som leder till en ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och utbildning som leder till en ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan med undervisningsämnet idrott och hälsa anges det i bilaga 1 till UHRFS 2019:1 ett krav på idrott två årskurser från en tvåårig linje. Behörigheten är tänkt att motsvara idrott och hälsa 2.

I bilaga 3 till UHRFS 2019:1 anges i stället att idrott och hälsa 2 för avgångsbetyg motsvaras av idrott tre årskurser HSENT¹⁸ eller idrott två årskurser från tvåårig linje. I den Digitala

¹⁷ N = naturvetenskaplig linje, T = teknisk linje.

¹⁸ H = humanistisk linje, S = samhällsvetenskaplig linje, E = ekonomisk linje, N = naturvetenskaplig linje, T = teknisk linje.

bedömningshandboken (DBH)¹⁹ anges att kravet motsvaras av idrott två årskurser på 2- eller 3-årig linje. Det är också det kravet som används i de behörighetsmodeller som en sökande prövas mot i antagningen.

Detta har medfört att kravet i bilaga 1 till UHRFS 2019:1 har varit snävare än nödvändigt. Att lärosätena har använt andra krav under en längre tid visar på att de krav som anges i UHR:s föreskrifter inte är helt nödvändiga kunskaper.

Förslag

UHR föreslår därför att kravet ändras till idrott två årskurser från två- eller treårig linje i den nya grundföreskriften. Det innebär också att kravet anpassas till de ändrade krav på idrott och hälsa för utbildning som leder till en ämneslärarexamen med inriktning idrott och hälsa som anges i avsnitt 3.3.

Problembeskrivning

Även de krav som ställs för att en sökande med avgångsbetyg ska uppfylla krav i samhällskunskap och naturkunskap skiljer sig mellan vad som anges i bilagorna 1 och 3 till UHRFS 2019:1 och i DBH. Här är kravet i föreskrifterna högre eller snävare än vad som anges i DBH. Vid en kontroll av äldre versioner av DBH framkommer att lärosätena har tillämpat de lägre kraven under en längre tid. De lägre kraven används också i behörighetsmodeller i antagningssystemet och det är de kraven som den sökande prövas mot vid en ansökan.

UHR har bemyndigande att föreskriva om särskilda behörigheter som utgörs av kunskaper som är helt nödvändiga för att kunna tillgodogöra sig utbildningen. Att lärosätena har använt lägre krav under en längre tid visar på att de krav som anges i UHR:s föreskrifter inte utgör helt nödvändiga kunskaper. Att det krav som anges i föreskrifterna är högre än det krav som en sökande prövas mot vid en ansökan till utbildningen riskerar också att leda till att presumtiva sökande får felaktig information och väljer att läsa upp betyg i onödan.

Förslag

UHR förslår att kraven justeras på följande sätt i den nya grundföreskriften.

- Naturkunskap två årskurser SSoKoEp²⁰ eller en årskurs HE²¹ föreslås motsvara naturkunskap, nivå 1a1 + 1a2 alternativt naturkunskap, nivå 1b.
- Samhällskunskap en årskurs från två eller treårig linje eller från 3-årig yrkesinriktad linje föreslås motsvara samhällskunskap, nivå 1a1 + 1a2 alternativt samhällskunskap, nivå 1b.
- Samhällskunskap två årskurser från tvåårig linje eller minst två årskurser från treårig teoretisk linje föreslås motsvara samhällskunskap nivå 2.

3.6 Modersmål

Problembeskrivning

UHR fick 2021 i uppdrag att föreskriva om särskild behörighet till utbildning som leder till grund- och ämneslärarexamen för undervisningsämnet modersmål. I promemorian *Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan* (U2021/00301) ges vissa ramar för UHR:s

¹⁹ Den digitala bedömningshandboken är framtagen och bearbetad av en arbetsgrupp utsedd av Sveriges universitets- och högskoleförbund, SUHF, och den utgör, vid sidan om högskoleförordning och Universitets- och högskolerådets föreskrifter, underlag för antagning till utbildning på grundnivå och avancerad nivå.

²⁰ S= samhällsvetenskaplig linje, So = social linje, Ko = konsumtionslinje, Ep = estetisk-praktisk linje.

²¹ H=humanistisk linje, E=ekonomisk linje

uppdrag. I promemorian framgår att behörighetskrav som innebär att språket ska vara den sökandes modersmål ska ersättas med krav på "dokumenterat goda kunskaper i språket" för en utbildning som leder till en grund- eller ämneslärarexamen som omfattar ämnet modersmål eller för den som vill komplettera sin examen med studier i ämnet. Kravet ska också utformas på ett väl avgränsat sätt så att lärosätena enkelt kan kontrollera om kravet är uppfyllt i det enskilda fallet.

Syftet med att ta bort kravet på att språket ska vara en sökandes modersmål är att möjliggöra för fler att bli modersmållärare. Det nuvarande behörighetskravet för tillträde till modersmålsutbildning innebär att studenter med goda språkkunskaper men som inte har språket som sitt modersmål inte får möjlighet att bli modersmållärare. Dessutom utestängs personer som har goda kunskaper i sitt modersmål men som inte haft möjlighet att få undervisning i språket på gymnasial nivå eller motsvarande.

UHR måste även beakta myndighetens bemyndigande om att föreskriva om vilka krav på särskild behörighet som ska gälla för utbildning på grundnivå som vänder sig till nybörjare. De kraven får avse kunskaper från en eller flera kurser från gymnasieskolan eller motsvarande²². De kraven som får ställas ska också vara helt nödvändiga för att en student ska kunna tillgodogöra sig utbildningen²³.

I högskolelagen (1992:1434), HL, anges att utbildning på grundnivå ska väsentligen bygga på de kunskaper som elever får på nationella program i gymnasieskolan eller motsvarande kunskaper²⁴. Med motsvarande kunskaper avses bland annat kunskaper från en annan utbildning som till exempel kommunal vuxenutbildning, folkhögskola eller utländsk gymnasieutbildning²⁵.

Utgångspunkter för uppdraget var följande:

- Kravet för tillträde till utbildningen ska vara dokumenterat goda kunskaper i språket.
- Kravet bör utformas på ett väl avgränsat sätt så att lärosätena enkelt kan kontrollera om kravet är uppfyllt i det enskilda fallet.
- De krav på särskild behörighet som får ställas för tillträde till utbildning ska vara helt nödvändiga för att en student ska kunna tillgodogöra sig utbildningen.
- Nivån på de kunskaper som UHR får föreskriva om ska motsvara kunskaper som eleverna får på nationella program i gymnasieskolan eller motsvarande.

Under den del av utredningen som genomfördes under 2022 hade UHR dialog med och inhämtade synpunkter från ett antal program- och kursansvariga för olika utbildningar inom modersmål vid olika lärosäten. UHR fick då information om vilka kunskaper som är nödvändiga för att kunna tillgodogöra en sig utbildning till modersmållärare. Den bild som framkom var varierande, något som bland annat kan förklaras av att modersmål omfattar en mängd olika språk. Det har därför varit svårt att få en entydig bild av vad som kan utgöra ett nödvändigt krav. Vissa synpunkter om vad som utgör nödvändiga förkunskaper lyftes av flera personer. Dels att en sökande behövde ha goda kunskaper både i det aktuella språket och i det svenska språket, dels att det var fördelaktigt om den sökande hade genomfört studier på det aktuella

²² 7 kap. 8 § punkt 1 HF.

²³ 7 kap. 8 § HF.

²⁴ Högskolelag (1992:1434) Kap 1. 8 §.

²⁵ Prop. 2017/18:204 Fler vägar till kunskap - en högskola för livslångt lärande.

språket. Vidare framkom att nivå B2 på GERS-skalan²⁶ (vilket indikerar att personen är en självständig användare av språket) utgör den nivå av språkkunskaper som är nödvändiga.

Möjliga behörigheter

UHR har utifrån ovan angivna utgångspunkter utrett hur myndigheten på bästa sätt kan föreskriva om ”dokumenterat goda kunskaper i språk” för tillträde till en utbildning som leder till en grund- eller ämnesläroexamen som omfattar ämnet modersmål eller för den som vill komplettera sin examen med studier i ämnet. Ett antal alternativ har övervägts.

Krav på tidigare högskolestudier

Krav på tidigare högskolestudier uppfyller både krav om att kunskaperna ska vara dokumenterade och väl avgränsade, men kan inte anses vara kunskaper på den nivå som uppnås på nationella program i gymnasieskolan eller motsvarande.

Krav på arbetslivserfarenhet

Krav på arbetslivserfarenhet kan inte heller sägas utgöra kunskaper på den nivå som uppnås på nationella program i gymnasieskolan eller motsvarande. Krav på arbetslivserfarenhet öppnar också upp för mängder av variationer och svårigheter vad gäller dokumentation och avgränsningar.

Krav på kompetenser

Att kunskaperna ska vara dokumenterade och dessutom utformade på ett väl avgränsat sätt utesluter möjligheten att föreskriva om behörighet i form av kompetenser. Enligt UHR:s mening omfattar inte myndighetens bemyndigande att UHR föreskriver om detta²⁷. En sådan reglering skulle dessutom kräva en särskild uppsättning kompetenser för en mängd olika språk, vilket bedöms vara ett allt för omfattande arbete för att i nuläget kunna formaliseras i föreskrifter. Ett lärosäte har bättre förutsättningar att bedöma sådana kompetenser i samband med en ansökan om bedömning av reell kompetens.

Krav på avslutad utländsk gymnasieutbildning

Vidare har UHR tittat på om och i så fall hur en avslutad utländsk gymnasieutbildning skulle kunna utgöra ett särskilt behörighetskrav. Meriter från en utländsk gymnasieutbildning uppfyller krav på att vara dokumenterat och krav på att vara avgränsat. UHR bedömer dock att en utländsk gymnasieutbildning som helhet inte kan utgöra ett särskilt behörighetskrav som ska utgöras av kurser från gymnasieskola eller motsvarande. Det skulle också kräva ytterligare reglering för att säkerställa att den sökande har de kunskaper i språket som krävs då en avklarad gymnasieutbildning i sig inte är en garant för en viss nivå av språkkunskaper.

Krav på moderna språk

För att säkerställa att de krav som UHR föreskriver om omfattas av myndighetens bemyndigande har UHR även tittat på möjligheten att bredda det språkkrav som finns för

²⁶ Gemensam europeisk referensram för språk. Gers utgör en gemensam grund för att utarbeta kursplaner, läroplaner, examina och läromedel för språkinläring i hela Europa. Den tillhandahåller en omfattande beskrivning av de kunskaper och färdigheter man måste tillägna sig för att kunna kommunicera framgångsrikt på ett visst språk. Referensramen består av olika nivåer med beskrivningar för att mäta vilken färdighet man har inom ett visst språk baserat på hör-, skriv-, tal- och läsfärdigheter. Nivåerna utgörs av: A1 och A2: Användare på nybörjarnivå; B1 och B2: Självständig språkanvändare; C1 och C2: Avancerad språkanvändare.

²⁷ 7 kap. 9–10 §§ HF, 5 kap. 2 b och c §§ SLU-förordningen och 4 Kap. 6 b § FH-förordningen.

modersmålsutbildning i föreskrifterna i dag. En sådan breddning skulle kunna vara att använda ett alternativt krav till det nuvarande kravet på modersmål.

UHR har därför tittat på möjligheten att föreskriva om att även moderna språk ska kunna ge behörighet till utbildningarna. Moderna språk kommer i Gy25 att vara fyra ämnen. Dessa ämnen är moderna språk – nybörjare, moderna språk – grund, moderna språk – fortsättning och moderna språk – fördjupning. Tillsammans kommer ämnena att utgöras av sju nivåer som i stora delar kan jämföras med de kurser i moderna språk som finns i Gy11. Att utgå från gymnasieämnet moderna språk uppfyller kravet på att kunskaperna ska bygga på de kunskaper som uppnås inom gymnasieskolan. Det innebär också att kunskaperna är dokumenterade och väl avgränsade.

Ämnesplanerna för moderna språk knyter också an till de färdighetsnivåer som finns i GERS-skalan. I Skolverkets kommentarmaterial till ämnesplanerna för moderna språk framgår att moderna språk 7 placeras på nivå B2 i jämförelsen med GERS²⁸. Nivå B2 anger att kunskaperna är på en nivå som för en självständig användare²⁹.

En utländsk gymnasieutbildning kan vid bedömning av meriterna bedömas ha motsvarande dagens kurs moderna språk 7 om det av dokumentationen av gymnasieutbildningen framgår att språket har varit undervisningsspråk. Språket ska ha lästs som ett ämne med betyg för att en motsvarandebedömning ska kunna göras.

En breddning av kravet till att omfatta moderna språk skulle också kunna öka möjligheterna för lärosäten att vid en ansökan bedöma om en sökande har motsvarande kunskaper utan att fastna i frågan om språket är den sökandes modersmål eller inte.

UHR bedömer därför att ett krav på moderna språk på ett tillräckligt tillfredställande sätt skulle kunna utgöra ett alternativt behörighetskrav till utbildning som leder till modersmålslärare.

I det kommande avsnittet redogör UHR för hur förslagen om ett alternativt krav på moderna språk – fördjupning nivå 3 ser ut för de olika utbildningar som UHR fick i uppdrag att föreskriva om.

Förslag

Utbildning som leder till en grundlärarexamen med inriktning modersmål

För utbildning som leder till en grundlärarexamen med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1–3 och 4–6 föreskrivs i bilaga 1 till UHRFS 2019:1 om ett behörighetskrav på matematik 2a alternativt matematik 2b alternativt matematik 2c, naturkunskap 1b alternativt naturkunskap 1a1 + 1a2 och samhällskunskap 1b alternativt samhällskunskap 1a1 + 1a2.

Möjligheten att erbjuda en utbildning med inriktning modersmål har bara funnits sedan 2022 och är alltså relativt ny. Ämnesstudier i modersmål är inte en obligatorisk del av grundlärarutbildning och möjligheten att läsa ämnesstudier i modersmål kommer därför inte att vara ett alternativ som erbjuds vid alla lärosäten. Utifrån den dialog som UHR har fört med

²⁸ Kommentarmaterial till ämnesplanerna i moderna språk och engelska, sid 7.

²⁹ Kriterier för GERS Nivå B2: Kan förstå huvudinnehållet i komplexa texter om både konkreta och abstrakta ämnen, inklusive fackmässiga diskussioner inom det egna specialområdet. Kan delta i samtal så pass flytande och spontant att ett normalt umgänge med modersmålstalare blir fullt möjligt, utan ansträngning för någondera parten. Kan producera tydlig och detaljerad text inom ett brett fält av ämnen, förklara en ståndpunkt i ett aktuellt ämne samt framhålla såväl för- som nackdelar vid olika valmöjligheter. Källa: Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning, Rådet för kulturellt samarbete, Utbildningskommittén, Enheten för moderna språk, Strasbourg.

ett antal lärosäten är det sannolikt att när ämnesstudier i modersmål kommer att anordnas blir det som ett valbart ämne.

Det innebär att UHR i nuläget inte kan se att det finns behov av att föreskriva om en särskild inriktning för utbildning som leder till en grundläraexamen med inriktning modersmål. UHR kommer dock att följa utvecklingen och ta fram nya föreskrifter när det finns ett sådant behov.

Kurser i modersmål eller utbildning i språkdidaktik, med inriktning mot modersmål

I 7 kap. 10 § HF regleras behörighet till kurser på grundnivå som vänder sig till nybörjare. Där anges att lärosätena beslutar om vilka särskilda behörighetskrav som ska gälla och att UHR har bemyndigande att föreskriva om vilka gymnasiekurser som kraven kan utgöras av.

I bilaga 3 till UHRFS 2019:1 föreskrivs att lärosätena får besluta om kurserna moderna språk 3 och 4. För att möjliggöra för lärosätena att besluta om högre nivåer i moderna språk som behörighetskrav (till exempel kurser i modersmål eller utbildning i språkdidaktik med inriktning mot modersmål) föreslår UHR följande tillägg i bilaga 3 till den nya grundföreskriften.

- moderna språk – fortsättning, nivåerna 1 och 2 och moderna språk – fördjupning, nivåerna 1, 2 och 3. Motsvarade krav kommer att läggas till för de äldre gymnasieformer där motsvarande kunskaper finns.

Utbildning som leder till en ämnesläraexamen med inriktning modersmål

För utbildning som leder till en ämnesläraexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och utbildning som leder till en ämnesläraexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan, undervisningsämnet modersmål, föreskrivs det i bilaga 1 till UHRFS 2019:1 om ett behörighetskrav på samhällskunskap 1a1+1a2 eller 1b och modersmål 2 eller motsvarande.

UHR har fått i uppdrag att utreda om det nuvarande kravet för att få behörighet att undervisa på angivna utbildningar, det vill säga krav på modersmål, kan ersättas av krav på dokumenterat goda kunskaper i språket. UHR bedömer att det inte är nödvändigt att helt ersätta kravet på att språket ska vara modersmål. Möjligheten att bli behörig till utbildningen genom att ha läst modersmål i gymnasieskolan bör finnas kvar. UHR bedömer att den mest ändamålsenliga lösningen är att lägga till ett alternativt krav. Det alternativa behörighetskravet föreslås utformas enligt följande.

- Samhällskunskap, nivå 1a1 + 1a2 eller 1b och modersmål, nivå 2 eller moderna språk – fördjupning, nivå 3. Motsvarade krav för äldre gymnasieformer kommer att anges i de avdelningar i bilaga 1 där kurser på motsvarade nivå finns.

På detta sätt kommer både personer som har dokumenterade kunskaper i modersmålet och de personer som inte nödvändigtvis har språket om sitt modersmål, men som ändå har dokumenterat goda kunskaper i språket att kunna uppnå kraven.

I avsnitt 3.7 föreslår UHR ytterligare tillägg till behörighetskravet till utbildning som leder till en ämnesläraexamen i modersmål.

3.7 Nationella minoritetsspråk som modersmålsämnen

Problembeskrivning

I november 2023 beslutade riksdagen om propositionen *Utökad rätt för elever i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan att läsa nationella minoritetsspråk* (prop.

2022/23:132). Beslutet innebar bland annat att elever i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan som tillhör någon av de nationella minoriteterna ska erbjudas modersmålsundervisning utan krav på att eleven har förkunskaper i språket³⁰.

Skolverket har under våren 2024 fattat beslut om särskilda ämnesplaner för nationella minoritetsspråk som modersmålsämnen i gymnasial utbildning. Då ämnesplanerna behöver vara utformade för elever med goda kunskaper i språket och för elever som har begränsad kunskap eller är helt nybörjare i språket har ämnesplanerna konstruerat med utgångspunkt i ett förstaspråk och ett andraspråk³¹. Varje nationellt minoritetsspråk har, till skillnad från språk inom ämnet modersmål³², egna ämnesplaner. För varje nationellt minoritetsspråk som modersmålsämne finns det tre olika ämnen som omfattar tre nivåer³³.

I det nuvarande kursutformade systemet finns det inte specifika ämnesplaner för de nationella minoritetsspråken. I dag läser man de fem nationella minoritetsspråken inom ramen för ämnesplanen för ämnet modersmål och omfattas i UHRFS 2019:1 av den särskilda behörigheten modersmål 2.

Då nationella minoritetsspråk som modersmålsämnen i Gy25 kommer att utgöra egna ämnen ser UHR att det finns behov av att säkerställa att även dessa ämnen kan utgöra behörighet i förekommande fall. Det gäller både för utbildning som leder till en ämneslärarexamen och för annan utbildning, till exempel kurser eller program som leder till en generell examen.

UHR har i samråd med Skolverket undersökt vilken nivå i ämnena som kan utgöra särskild behörighet. Målsättning har varit att i så stor utsträckning som möjligt hitta den nivå som bäst motsvarar behörigheten modersmål, nivå 2.

Förslag

Då strukturen för ämnen och nivåer för de nationella minoritetsspråken följer varandra bedömer UHR att ämnena med fördel kan samlas under en gemensam definition. I stället för att skriva ut varje ämne för varje språk i föreskrifterna samlas språken under definitionen "modersmål – nationellt minoritetsspråk". En förklaring av definitionen läggs till i föreskrifternas inledande paragrafer.

UHR föreslår att behörighetskravet till utbildning som leder till en ämneslärarexamen med inriktning modersmål förutom vad som föreslagits i avsnitt 3.6, även ska omfatta följande.

- modersmål – nationellt minoritetsspråk som förstaspråk, nivå 2 och modersmål – nationellt minoritetsspråk som andraspråk – fortsättning, nivå 2.

UHR föreslår vidare att i bilaga 3 till den nya grundföreskriften lägga till:

- modersmål – nationellt minoritetsspråk som förstaspråk, nivå 2 och modersmål – nationellt minoritetsspråk som andraspråk – fortsättning, nivå 2.

³⁰ Sveriges nationella minoritetsspråk är enligt språklagen (2009:600) finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

³¹ I Skolverkets kommentarmaterial till kursplanen i modersmål – finska som nationellt minoritetsspråk (s. 12) anges följande om definitionerna av förstaspråk respektive andraspråk. Förstaspråk definieras ofta som det språk man börjar lära sig i tidig ålder, som elevens modersmål eller elevens starkaste språk. Andraspråk definieras som språket som eleven lär sig efter att helt eller delvis ha tillägnat sig sitt förstaspråk (modersmål) och vars inläring äger rum i en miljö där språket används i naturlig kommunikation.

³² Ämnet modersmål utgörs av en gemensam ämnesplan som gäller för de språk som anges i en bilaga till ämnesplanen.

³³ Modersmål – "nationellt minoritetsspråk" som första språk, modersmål "nationellt minoritetsspråk" som andraspråk, nybörjare och modersmål "nationellt minoritetsspråk" som andraspråk, fortsättning.

4 Alternativa lösningar för det UHR vill uppnå

En alternativ lösning till att ta fram en ny grundföreskrift skulle vara att i den nuvarande föreskriften ange de ändringar som krävs för att anpassa regelverket till Gy25. UHR bedömer dock att de ändringar som behöver göras är av större omfattning och därför blir regelverket tydligare om det görs i form av en ny grundföreskrift. Något som är särskilt viktigt när det rör sig om ändringar till följd av ny gymnasieform.

5 Nollalternativet

Om UHR inte reglerar vilka ämnen med angiven nivå som ger särskild behörighet blir konsekvensen att elever i grundskolan som i januari 2025 ska välja gymnasieutbildning inte kommer att veta vilka behörighetskrav som kommer att gälla när de vid senare tillfälle ska söka till högre utbildning. Något som försvårar för individer att göra välavvägda val.

Det skulle också kunna leda till att presumtiva sökanden till högre utbildning får felaktig information om vad som utgör de särskilda behörighetskraven. Detta kan försvåra planeringen för de som behöver läsa på komvux för att bli behöriga till vidare studier.

6 Rättsliga förutsättningar

6.1 Bemyndigande och bedömning av regeringens medgivande

UHR har bemyndigande att föreskriva om särskild behörighet i

- 7 kap. 9–10 §§ högskoleförordningen (1993:100),
- 5 kap. 2 b och c §§ förordningen (1993:221) för Sveriges lantbruksuniversitet, och
- 4 kap. 6 b § förordningen (2007:1164) för Försvarshögskolan.

UHR bedömer att de föreslagna ändringarna inte medför sådana väsentliga effekter på kostnader för staten, kommuner eller regioner att regeringens medgivande behöver inhämtas.

6.2 EU-rätt och annan internationell rätt

Behörighetsregleringen av särskild behörighet till utbildning på grundnivå som vänder sig till nybörjare är inte föremål för harmoniserade regler inom EU-rätten, vilket innebär att EU:s medlemsstater är fria att lagstifta inom området.

UHR bedömer att föreskrifterna inte är diskriminerande och inte innebär några åtgärder som hindrar utövandet av de fyra friheterna (fri rörlighet för varor, tjänster, personer och kapital). De är därmed förenliga med EU-rätten.

Enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/1535 av den 9 september 2015 om ett informationsförfarande beträffande tekniska föreskrifter och föreskrifter för informationssamhällets tjänster, ska medlemsstaterna anmäla förslag till nya föreskrifter som innehåller krav på en produkts egenskaper till kommissionen. UHR bedömer att författningen inte utgör sådana tekniska föreskrifter som ska anmälas enligt direktivet.

Författningen innebär inte heller något krav på tjänstetillhandahållare från andra länder som tillfälligt vill bedriva verksamhet i Sverige. UHR bedömer därför att den inte är

anmälningspliktig enligt artikel 39.5 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/123/EG om tjänster på den inre marknaden.

7 Vilka berörs av regleringen?

Universitet och högskolor kommer att beröras av den föreslagna grundföreskriften då föreskriften anger vilka behörigheter som ett lärosäte får använda för utbildningar på grundnivå som vänder sig till nybörjare. Lärosäten kommer att behöva fatta beslut om att uppdatera utbildnings- och kursplanerna med de nya behörigheterna.

Föreskriften kommer också att beröra elever som ska välja gymnasieutbildning från och med januari 2025. För att elever ska kunna göra välavvägda val behöver de få information om de behörighetskrav som kommer att gälla när de senare ska söka högre utbildning. Information måste finnas tillgänglig innan de väljer ett gymnasieprogram.

Föreskriften berör även personer som planerar att söka högre utbildning till höstterminen 2025 och senare.

Indirekt berör föreskriften vidareinformatörer som till exempel studie- och yrkesvägledare vid kommunala och fristående gymnasieskolor, lärosäten och kommunal vuxenutbildning som behöver informera om de nya bestämmelserna.

8 Ekonomiska och sociala konsekvenser av förslaget

8.1 Kostnadsmässiga konsekvenser

De kostnadsmässiga konsekvenser som införandet av ämnesbetyg i stort innebär redovisas i propositionen *Ämnesbetyg – betygen ska bättre spegla elevers kunskaper* (prop. 2021/22:36).

De ändringar som UHR föreslår i den här konsekvensutredningen bedöms inte i sig ha några stora kostnadsmässiga konsekvenser utöver det som anges i propositionen. Däremot kan vissa kostnader tillkomma vad gäller uppdatering av informationsmaterial för lärosäten.

8.2 Företag

De förslag som omfattas av den här konsekvensutredningen rör främst statliga lärosäten. Statliga lärosäten drivs inte i företagsform.

Regleringen bedöms inte heller i övrigt få effekter av betydelse för företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt. Detta är för att den föreslagna författningen i sig inte medför att antalet företag kommer att öka eller minska. UHR bedömer även att företag inte behöver vidta förändringar i verksamheten till följd av den föreslagna regleringen, eftersom det inte införs några nya krav på företagets verksamhet i föreskriften. Under arbetets gång har UHR inte heller konstaterat att förändringarna påverkar små företag i form av kostnadsökningar.

8.3 Stat, kommuner och länsstyrelser

Den föreslagna föreskriften innebär inte några förändringar av kommunala befogenheter eller skyldigheter och UHR bedömer att det heller inte medför några kostnader i deras verksamhet. Detsamma gäller för länsstyrelser och staten.

8.4 Lärosäten och studenter

De ändringar som föreslås medför att lärosäten behöver uppdatera sina lokala regler om tillträde till högre utbildning. Det kommer också medföra att informationsmaterial måste uppdateras.

8.5 UHR

Det datatekniska systemet NyA behöver uppdateras. DBH, som tas fram av en arbetsgrupp utsedd av Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) och som används som underlag vid antagningen, behöver uppdateras med de nya reglerna. UHR:s webbplatser behöver uppdateras och vidareinformatörer måste få information om de nya reglerna. Sammantaget kommer regleringen därför eventuellt att innebära kostnadsmässiga konsekvenser för UHR.

9 Bedömning av om regleringen överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen

Enligt UHR:s bedömning är bestämmelser inom det aktuella området nationella och det saknas rättsligt bindande akter i unionsrätten.

UHR bedömer även att den föreslagna författningen är förenlig med EU-rättsliga principer.

10 Bedömning av om särskild hänsyn behöver tas när det gäller tidpunkten för ikraftträdande och om det finns behov av speciella informationsinsatser

De nya föreskrifterna föreslås träda i kraft den 1 januari 2025 för att kunna tillämpas vid antagning till utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025.

I samband med att UHR:s nya föreskrifter om särskild behörighet träder i kraft upphävs Universitets- och högskolerådets föreskrifter (UHRFS 2019:1) om särskild behörighet. UHRFS 2019:1 föreslås fortsatt gälla vid antagning till utbildning som börjar före den 1 juli 2025.

UHR bedömer att det finns behov av särskilda informationsinsatser bland annat via UHR:s webbplats och sociala medier. Informationen bör lämpligen göras tillgänglig för både lärosäten och studenter innan föreskrifterna ska träda i kraft.

11 Samråd

Under utredningsarbetet har samråd skett med Skolverket. Dialog har även förts med ett antal lärosäten gällande frågor kring krav på modersmål, bland annat Dalarnas universitet och Stockholms universitet. I frågan om och motsvarandebedömningar har kontakter tagits med, bland annat Sveriges lantbruksuniversitet och Linköpings universitet.

12 Kontaktperson

Vid frågor om konsekvensutredningen eller föreskrifterna kontakta utredare Linda Puhls
Telefon: 010-470 03 00, e-post: linda.puhls@uhr.se.